

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Викладено пропозиції щодо вдосконалення механізму державної підтримки розвитку сільського господарства шляхом запровадження компенсаційних виплат за фактичний приріст реалізації продукції.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: механізм, державна підтримка, сільськогосподарське виробництво, ринок.

KEY WORDS: the mechanism, state support, agricultural production, market's

Концептуальні чинники Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП) і Світової організації торгівлі (СОТ) посідають центральне місце у формуванні методичних засад державної підтримки АПК України. Основне завдання САП — обмеження можливостей фермерів, які перебувають у найсприятливіших умовах для ведення сільськогосподарського виробництва, щоб не витіснити з ринку економічно слабких товаровиробників — конкурентів. Для САП характерні постійні зміни та економічні новації. Їх ланцюжок наступний: мінімізація ризиків; перерозподіл доходів на користь збиткових ферм; забезпечення фермерам гарантованого рівня доходів; підвищення продуктивності сільського господарства, стабілізація ринків, безмитний рух товарів між країнами-членами ЄС, однакові ціни на імпортні тарифи та субсидування експорту.

Адаптація національних економік до правил і стандартів САП — це процес із недостатньо прогнозованими наслідками. Наприклад, О. М. Бородіна [1, с. 55] справедливо відзначає, що додатковим ризиком для САП є те, що не розроблено надійного механізму, який би унеможлилював перетворення сільського господарства менш розвинених держав у сировинну зону «старого ядра» лідерів ЄС. Країнам ЄС так і не вдалося остаточно узгодити зміни політики в галузі сільського господарства, необхідні для забезпечення розширення ЄС на схід. Таким чином, інтеграція

аграрної політики здійснюватиметься вибірково, з різними швидкостями, залежно від настроїв брюссельської адміністрації. Тому ведуться інтенсивні пошуки нової моделі САП, стратегічною метою якої буде наздоганяючий розвиток периферії [1, с. 55].

В ЄС численні угоди, від яких прямо залежить створення рівних умов для конкуренції серед суб'єктів господарювання, не виконуються. Національні уряди майже всіх країн, як правило, діють за відомим принципом «своя сорочка ближча до тіла», ретельно захищаючи інтереси своїх компаній, а тому в цьому контексті позитивні здобутки САП ще потрібно реалізувати в практичному аспекті. Невипадковим є міркування, що конкурентоспроможність сільського господарства країн-членів ЄС на світових ринках тримається переважно на субсидіях та доплатах.

Разом з тим, серед вчених і спеціалістів АПК проблематика пошуку альтернативних підходів до формування механізму державної підтримки сільського господарства, на жаль, ще не отримала належної оцінки. Окремого розгляду потребує питання удосконалення порядків використання бюджетних коштів. З цього приводу, наприклад, Ю. Лузан [2, с. 7] вказує, що в 2007 році використання бюджетних коштів, в основному, стримувалося через неефективність діючого порядку їх використання.

В статті ставиться мета обґрунтування змін підходів до розподілу бюджетних коштів не тільки на рівні області, а й на рівні району. Також доцільним є надання права розпорядникам коштів щомісячно їх перерозподіляти між районами та регіонами.

Найгострішими проблемами на селі продовжують залишатися відсутність мотивації до праці, бідність, трудова міграція. Заробітна плата залишається вдвічі меншою, ніж середній рівень по галузях економіки. В сільськогосподарських підприємствах спостерігається заборгованість із заробітної плати. Скорочується виробництво, зменшуються посівні площі і поголів'я тварин. Разом з тим має місце підтримка функціонування виробництва за рахунок неплатежів. Так, кредиторська заборгованість по АПК складає значну суму, не менша і дебіторська заборгованість. Фактично такий стан справ означає, що одні виробництва працюють за рахунок інших. Крім того, має місце постійне кредитування з боку населення неефективно працюючих підприємств за рахунок невиплат заробітної плати. В основі використання цих ресурсів формується природа нового виду підтримки підприємств. Механізм їх використання не стимулює розвиток виробництва в АПК.

Альтернативний варіант побудови механізму державної підтримки сільськогосподарського виробництва базується на засадах «викликів ринків». Це потребує використання великого кола окремих показників та дій з питань підтримки, а саме: підвищення продуктивності сільського господарства, підтримка конкурентоспроможності, перерозподіл доходів на користь суб'єктів господарювання, гарантування рівня доходів, протидія витісненню з ринку слабких конкурентів, підтримка цін, забезпечення бюджетних виплат на одиницю продукцію і площу сільськогосподарських угідь тощо. Іноді такі показники є несистемними, недостатньо узгодженими між собою. Вони часто неспроможні цілеспрямовано впливати на розвиток сільського господарства.

Застосування альтернативного варіанту механізму державної підтримки сільськогосподарського виробництва на засадах «викликів ринків» передбачає одноразове здійснення попередньо унормованих стимулюючих компенсаційних виплат з розрахунку на один відсотко-пункт фактичного приросту реалізованої продукції, стартовий рівень якого визначається від попереднього періоду (попередній рік, п'ятирічка, перший рік реалізації програми тощо).

Щодо оцінки вартості одного відсотко-пункта компенсаційних виплат, то тут, зрозуміло, можна обрахунки здійснювати за різними методами. Один із них, наприклад, по програмі 2000 «Фінансова підтримка фермерських господарств» може бути таким: затверджені в державному бюджеті видатки на рік в сумі 10250 тис. грн поширюється на суб'єкти господарювання, які дійсно потребують допомоги і добровільно беруть участь у виконанні програми. Якщо прогнозний приріст реалізованої продукції на конкретний рік становитиме 5 відсотко-пунктів, за цих умов матимемо 10000 відсотко-пунктів і вартість кожного відсотко-пункта щодо компенсаційних виплат досягне 1,025 тис. грн. Це означає, що суб'єкт господарювання він має право отримати 5,125 тис. грн компенсаційних виплат. Виплати не обмежуються. Характерна ознака такого механізму та, що стимулюється не посередник, не комерційний банк тощо, а безпосередньо товаровиробник, тобто підприємство.

Таке трактування закономірне, оскільки компенсаційні виплати в комплексі спроможні виконувати виробничу, розподільчу, стимулюючу та інші не менш важливі функції. Звідси «виклики ринків» мають істотний вплив на прийняття конкретних господарських рішень.

Література

1. *Бородіна О. М.* Коригування політики державної підтримки сільського господарства / О. М. Бородіна, О. М. Могильний // Економіка АПК. — 2007. — № 6. — С. 55—62.
2. *Лузан Ю. Я.* Чи ефективно використовуємо бюджетну підтримку? / Ю. Я. Лузан // Аграрний тиждень. — 2007. — № 41. — С. 3—25.
3. *Лузан Ю. Я.* Про підсумки роботи агропромислового комплексу в 2007 році та завдання на 2008 рік / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. — 2008. — № 2. — С. 3—17.
4. *Лузан Ю. Я.* Фінансовий стан агропромислового виробництва в Україні та шляхи його удосконалення / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. — 2007. — № 5. — С. 14—18.
5. *Мандибура В. О.* Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В. А. Мандибура. — К.: Парламентське вид-во, 1998. — 256 с.
6. *Микитюк Д.* Тваринництву — на 600 млн грн більше / Д. Микитюк // Агропрофі. — 2008. — № 5. — С. 2.
7. *Могильний О. М.* Регулювання аграрної сфери / Могильний О. М. — Ужгород, 2005. — 400 с.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2009

УДК 631.153.3

В. М. Нелеп

д-р екон. наук, професор
кафедри економіки агропромислових формувань
(ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»)

НАША ЗЕМЛЯ І МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Виходячи з концепції багатофункціональності сільського господарства і необхідності комплексного врахування соціальних, економічних та екологічних факторів, обґрунтовуються перспективні напрями розвитку сільського господарства України, орієнтації його на виробництво органічної продукції. Досліджуються зв'язки між якістю сільськогосподарських земель і продукції рослинництва і тваринництва.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: якість землі, якість продукції, багатофункціональність сільського господарства, перспективні напрями його розвитку сільського господарства, ефективність органічного землеробства.

KEY WORDS: Quality of land, quality of agricultural products, multifunctional of agriculture, perspective directions of agricultural development, efficiency of organic agriculture.

Акцентуємо: майбутнє не тільки сільського господарства, села, сільських територій, а всієї України. На перший план виходить концепція багатофункціональності сільського господарства: